

KÜLONFÉLÉK.

Ierson Henrik magyarországi látogatásáról. Ierson Henriknek, a Brit és külföldi unitárius Társulat titkáranak, a társulat tanácsához tett jelentése magyarországi látogatásáról külön kiadásban is megjelent. Minthogy folyóiratunkban a jelentésben elmondottak nagyobb része már közölve volt, azokra nem terjeszkedünk ki; valamint azokat sem közöljük, a mik csak az angol közönséget érdeklik.

„Midőn magyarországi utamból visszatértem, — így kezdi jelentését — két nap mulva szerencsém volt élő szóval előadni a működő bizottmány ülésében küldetésem ideje alatt nyert kedves benyomásokat s emlékeket, s ez alkalommal arra kértek, hogy a Tanácshoz, mely oly meleg érdeklődést tanusított missióm iránt, ugyanazokat adjam be írásban.

Azoknak, kik a magyar nemzet történelmével ismeretekesek; és a kik figyelemmel kísérték ennek az országnak bámulatos fejlődését az utóbbi 30 év alatt mindabban, a mi a miveltséghez és haladáshoz tartozik: egy látogatás Magyarországon, bármily rövid legyen is az, csakis érdekes lehet; de mivel mindezeket azok, a kik előttem voltak ilyen küldetésben, oly kimerítőleg leírták, hogy én nem tartom szükségesnek azokat ismételni, hanem egyenesen küldetésem tárgyára térek.“

E bevezetés után elmondja a budapesti eklezsia megalakulásának történelmét, felemlítve az angol és amerikai atyafiak segélyét; kiemeli, hogy a püspökünk mennyire fontosnak tartotta a templom-szentelésen az angol és amerikaiak képviseltetését. Ezután elbeszéli az utazását Budapestig, a hol legelőször is a budapesti eklezsia előjáróságának volt a vendége. „A mint a legelső ebédhez ültünk, — írja — lehetetlen volt egészen otthon nem éreznünk magunkat. Nemcsak jó barátok körében voltunk, hanem olyanok között, kiket Londonban jól ismertünk s a kikkel saját nyelvünkön szabadon társaloghattunk. Ebéd után a püspök is, a ki tiszt. Derzsi Károly lelkész urnál volt szállva, oda jött. Én 1859-ben láttam volt az évi gyűlésünkön Londonban, néhai Buzogány Áronnal. Jól emlékszem a benyomásra, melyet akkor reám gyakorolt értelmes kinézése és nyugodt, kellemes modorával. 1876. óta vagyok vele érintkezésben, mint püspökkel, s az idő alatt arról győződtem meg, hogy ő egy jellemes, mély és komoly gondolkozású, államférfiúi előre látással és kormányzói tehetséggel bíró férfiú; s magyarországi hitrokonaink helyesen cselekedtek, a midőn néhai Kriza J. utódjává választották. De miután családjánál is tartózkodtam, most ujabb

benyomásokat nyertem s láttam, hogy ő olyan ember, a kit szeretnek és tisztelnek.“

Ezután leírja a templomot, az isteni tisztelet sorrendjét, hogy abban ő is részt vett, s a jelen volt kitünőségeknek a neveit is elősorolja. Az isteni tiszteletet mélyen meghatónak és érdekesnek mondja. A működő szónokokra azt jegyzi meg, hogy az ékes előadásokból s az előidézett hatásból ítélve, jelesek voltak a beszédek. Továbbá elmondja a papi lakban való fogadtatását Bedő Albert gondnok által az új ekkleziák küldöttei stb. üdvözlését. Azután a Redutuban tartott bankettet beszéli el, kivonatát adva az ő beszédjének. „A miket én angolul mondotam, — így folytatja — azt Kovács János igazgató-tanár, a kit mi mindnyájan ismertünk és nagyon szeretünk Angliában s a kinek irántami odaadására és szivességére egész ott létem alatt, mindig hálaosan fogok visszaemlékezni — magyarul ismételte. Az összes hallgatóság, a testvéri szeretet nyilvánulásával kísérte a beszédet s úgy látzott, hogy igen nagy fontosságúnak tartják a magyar és angol unitárius összeköttetést és benső ragaszkodást.“

Ezután arról emlékezik meg, hogy mikép látogatta meg Budapest nevezetességeit. Budapestről azt mondja, hogy az egyike a legszebb városoknak, melyeket valaha látott. Ezután következik Kolozsvárig való útja, s itt tartózkodása. Elmondja, hogy az indóháznál mily számosan jelentek meg, a hol Péterfi Dénes lelkész úr üdvözölte, mint a Brit- és külföldi unitárius társulat képviselőjét. „A püspöknél való három napi tartózkodásom — így szól — mindig kedves emlék lesz nekem. Sajnálom, hogy a püspöknel nem beszélgethettem, de az ő kedvessége és figyelme irántam az utolsó percig olyan volt, hogy teljesen otthon éreztem magamat.“ Itt elbeszéli a templomban való megjelenését, az E. K. Tanács ülésében a püspök által való bemutatását, az iskola látogatását, a papnövendékek szóoklati gyakorlatának meghallgatását, a város nevezetességeinek megtekintését, az angol társalgókörben való fogadtatását; közli az E. K. Tanács köszönő iratát a Brit- és külföldi unitárius társulathoz, a tiszteletére adott ebédeket.

Felemlíti, hogy az ősz tudóst, Dr. Brassait s Paget Jánost is meglátogatta Kovács úr társaságában. S mennyire örvendett, hogy velök találkozhatott. Egyáltalában Kolozsvárról kedves emlékekkel s bő információkkal távozott el. Végül Budapesten Derzsi Károly lelkészszel folytatott társalgását s az általa adott felvilágosításokat az Unitárius Kis Könyvtárról, a budapesti ekkleziához tartozó leány ekkleziák állapotát stb. írja le. „Hogy az unitárius eszmék terjedjenek a tulajdonképeni Magyarországon — így szól — szükséges, hogy Derzsi Károly lelkészt, ki kiválóan alkalmas e munkára, segítézzük. Ő bir mind azokkal a kellékekkel, melyek a műveltebb osztályt templomába vonzák a fővárosban, s melyek állásához szükségesek. Végezetre legyen szabad kiemelnem hogy én sok tekintetből örvendek, hogy engemet képviselőnek elküldöttek; mert okom van hinni, hogy e testvéries missio az angol és magyar unitáriusok között fennálló kölcsönös tiszteletnek és szeretetnek kötelékét még szorosabbá fűzte. A mikor én Amerikában voltam hasonló küldetésben szinte 20 évvel ezelőtt, akkor kevésbé gondoltam arra a

végtelen nagy előnyre, mely abból az utazásomból származott az amerikai unitárius testvérekkel való későbbi hivatalos érintkezéseimben. Nem kétlem, hogy ez utazásom hasonló becsü lesz jövőben a magyarországi unitárius egyházakkal való viszonyainkra nézve, mivel én most közelebbről megismerkedtem velök, az ők élet- és gondolkodás módjukkal; a mit máskülönbben nem lehetett volna elérni. Csak azt sajnálom, hogy miért nem maradhattam hosszasabban és miért nem voltam kedvezőbb időszakban. De reméllem, hogy érezni fogjuk, hogy mindkét részről, az önök titkárának magyarhoni kellemes és hasznos utazása után, jobban ismerjük és szeretjük egymást.“

Jezsuita-kérdés. Az a körülmény, hogy a jezsuitákat Németországba be akarják hozni, egy egész irodalmat teremtett ott a jezsuiták ellen. Ez irodalom termékei közül egyet, melyet dr. Hering tanár tett közzé, a következőkben ismertetünk a „Prot. Kirchenzeitung“ után:

A Jezsuitizmus nem hogy vallás-erkölcsi életet teremtené, hanem éppen azt támadja meg. Azt a kérdést teszi fel, hogy vajjon a Jezsuitizmus lehet-e az állam támasza s tanaiból jön-e áldás a népre? Arra következtetésre jön, hogy az a rendszer, mely a szavak elferdítésére törekszik, saját érzelmeit s gondolatait elrejteti igyekszik, csak kétes karaktereket szülhet. A hűség az állam léte biztosítója. A Jezsuitizmus pedig merő csalás. Ki bizna egy olyan szolgában, a kit a jezsuiták neveltek? Tévednénk, ha a Jezsuitizmus és az Ultramontanizmus közti rokonságot állítanók. Hogy mégis vonzódtak egymáshoz, az politikai okoknak tulajdonítható. Az ultramontán-katolikus még nem jezsuita. Vannak népek, a kik jó katolikusok; de azért különböznek a jezsuitáktól; mert hűséggel, igazsággal ékeskednek. A Jezsuitizmusban nincs erő, hogy az alkotmányt megvédje s így a nemzeti életnek támasza nem lehet. Éppen ezért vigyázni kell, nehogy a jezsuiták a kormányt kezükbe ragadják; sőt meg kell szabadítani e veszélyes elemtől a lársadalmat.

Mit akarnak elérni azzal, hogy a jezsuitákat ismét behozzák? Hogy a pápa hatalmát mindenfelé kiterjesszék s hogy a nemzeti létélete fájához útat nyissanak a férgeknek? Ezt nem lehet engedni.

Dr. Hering ez iratával egyidejűleg dr. Beischlag az ők nevelési rendszerük káros voltát bizonyítja. Művét így végzi: „hogy a jezsuitizmus állam és egyház közti viszonyt megsemmisíti. A probabilizmus, a czél szentesíti az eszközöket és más hasonló elveivel, a keresztény erkölcsöket megmérgezi. És ha e rend bejön Németországba, akkor a sötétség és világozás között oly elkeseredett harcz áll be, mely az állam és egyház nyugalmát teljesen megsemmisíti.“ Badenben kijelentették, hogy nem a protestantizmus érdekében harcolnak a jezsuiták ellen; hanem az állam érdekében. Würtembergben ez a jelszó: „Nem engedjük be ide!“

Sőt Möhler tübingai kath. theologiai tanár így nyilatkozott felőlük: A jezsuitizmus az erkölcsöket megmérgezte. A jezsuiták kezében a keresztény hit üres vázá lett. Az erkölcsstan szenvedett hatalmuk alatt. Minden tettük önhaszonleséssé fajult s arra törekedtek minden erejükkel, hogy az egyházat kizsákmányolják.

A történelmi Krisztus. Örömmel csatlakozunk a „Prot. Kirchenzeitung“ azon üdvözlétéhez, melyet ez évi 9. sz.-ban kifejezett, minden oly törekvés iránt, mely az egyházat s a hitet az idők folytán hozzátapadt salaktól s a régi külsőségek békítőitől megmenteni igyekszik. E törekvés látszik Zieglernek: „A történelmi Krisztus“ cz. művében, melyet az említett lap a következőleg mutat be olvasóinak:

A mű nem ad egy olyan képet a Jézusról, a milyent czime után következtetni lehetne; hanem az inkább egy történelmi tanulmány azon népf. vallási fejlődéséről, melyből a Krisztus származott. Szerinte az ó-testamentumban nem a szavakat, nem a külső héjat kell vizsgálni, hanem a magvat, a tartalmat. Így aztán a teremtés története meggyőző arról „az elévülhetetlen igazságról, hogy csak egy az Ur, egy a mindenható és mindenütt jelen való akarat, mely úgy a világot, mint az embert teremtette, ki él és működik nagyokban és kicsinyekben.“ Hadd öltöztesse fel ezt a görög költők merész phantasiája szebbnél-szebb alakba; de az mégis ugyanaz marad s azt az emberi lélek meg nem tagadhatja. Ez az egyetlen mindenható akarat világol Izrael egész történelmében. E mellett küzdenek a propheták teljes erejükkel. Ennek a kijelentésére jött Jézus, kinek alakja a három első evangéliumban oly fenségesen látszik. Nem a jelek és csodák teszik oly széppé őt, hanem az a vallásos öntudat és az a páratlan energia, melyet az Istentől kapott s melylyel Izrael vallásos tudatát az egész világra kiterjesztette.

Modern katolikus babonák. A „Notburga“ egy cselédeknek való folyóirat, a következő csodás történeteket beszéli el: Egy katona bizonyos háboru alkalmával beteg lett. A pap azon kérését, hogy gyónjon meg, vakmerően visszautasította. Ápolónője az ő tudta nélkül párnája alá rejtett egy Mária-képet s ime! pár óra múlva hajlandó volt a gyónásra.

Ismét egy kath. katonatiszt egy alkalommal be volt szállásolva egy gazdag pogány földesúrhoz. Az ur véletlenül meglátta, hogy e tiszt thalismánként pénzesztárczájában hordozza Mária képét. Megszégyelte, hogy ez katona létére vallásosabb, mint ő s ő is ezután egy ily képet kezdett hordozni, melynek oly nagyszerű hatása volt reá, hogy kevés idő múlva katolikus lett.

Egy 22 éves leány, Thaler Regina Tirolban már négyszer vette fel az urvacsorát s akkor látását és hallását elveszítette. Saját kívánságára egy kápolnába vitetett s mikor annak kapuján belépett, 14 ember szemeláttára érzékeit visszanyerte.

Egy ifju már évek óta szivbajban szenvedett. Egy alkalommal éppen e miatt ágyában feküdt s a szemben levő Mária képhez oly hévvel és lelkesedéssel imádkozott, mint azelőtt sohasem tevő. Ekkor kopogtatást hall az ajtón, s ő ijedtében paplana alá rejtőzik. Egy szép fehér golyó jött be az ajtón, mely így szólítja meg: „Fiam, nehéz a te sorsod; de bizzál Istenben s ő megsegít.“ Hazatérő atyja nem hitte el a fiúnak e történetet s elhívatta a papot, véleményadás végett, a ki így biztatá a fiut: „A jel Istentől jött; csak higgy és bizzál az isteni segélyben.“

Nemsokkal azután egy borsó-szem esett le a fiu elé s így szólt hozzá: „Fiam, az Isten küldött, hogy segítsek rajtad. Kelj fel és menj oda, a hova akarsz.“

Ily táplálékkal tartják a katolikusok a népet, sőt még a protestánsok közé is propagandát akarnak felállítani. —i —t.

Unitárius gondolkozásu írók nézetei. Laurent az „Emberiség története“ czimű művében kimutatja, hogy ha a dogmák és a kultusz külső alakjai mindenfelé megtámadtatnak és aláásatnak is, maga a vallási eszme és az általa előidézett küzdelem mindinkább nagyobb és nagyobb tért foglal el korunk eseményeiben. Mindenfelől hangzik a vallás újítás szüksége a világ megmentése érdekében. Oly hitet sürget mindenki, melyet az ész nyiltan elfogadhat. Az emberiségnek nyilvános hit kell. Vegyétek el azt tőle, halála bizonyos lesz, disztelen halála az anyag rothadásában. Constans Benjamin bizonyítja, hogy a vallás a civilizáció átalakulásával folyvást átalakult; hasztalan törekvés tehát a vallást fejleszthetlenné tenni akarnunk. A fejleszthetetlen cultus, mely a világhosszág haladási színvonalán nem áll, nem sokára oda jut, hogy csakis a műveletlen osztályok szükségeit elégíti ki és ekkor babonává fajul, míg a felsőbb osztályokban a hitelenség harapódzik el.

Hogy az értelmi cultura tovább haladhasson, mondja Goethe, hogy a természeti tanulmányok növelhessék ismereteinket, hogy az emberi szellem nagyobb hullámgyűrűket vethessen, nem fogjuk túlhaladni a kereszténység ama nagyságát és értelmi fejlettségét, a mely az evangéliumokból felénk sugárzik. Strauss egyik művében vizsgálat alá veszi, hogy mi az elmúló és maradandó a kereszténységben és a következő következtetésre jut: „Az emberiség soha sem fog ellenni vallás nélkül, mert soha sem fog ellenni Krisztus nélkül, hiszen vallást akarni Krisztus nélkül annyi mint a költészetről beszélni anélkül, hogy számot vetnénk Homérral és Shakespearerel. Jézus elválaszthatatlan a vallási mozgalomtól, mert ő ismertette meg az emberekkel az igaz vallást. Krisztus sem nem istenség sem nem mythos, történelmi személy ő, mindenek közt a legnagyobb és legpáratlanabb; de nagy átalakulás történik a cultusban, melyet az emberiség ő neki szentel. Sok száz éven át halálára, feltámadására, csodáira volt függesztve minden szem; ma Jézushoz miiket életadó tanítása, új parancsolata a szeretetről és önfeláldozásának nagy-szerű példája köt és a jövőben még inkább ezek fognak hozzákötni. Ezekben van maradandó igazság, mely a kereszténységet döntő vallásá teszi.

Hibaigazítás. A Gróf Kuun Géza cikkében mult füzetünk 2. l. 9. sor végén és 10. elején: d o o n a i helyett d o d o n a i olvasandó; a 3. l. 11. sorában A z a n g o l s z á s z o k után kimaradt e szó: a b á l v á n y t. S egyúttal megjegyezzük, hogy az e cikkben előforduló góth szavakban a *p* mindig *th* t jelent.

ARANYKÖNYV.

A SZÉKELY-KERESZTURI GYMNASIUM

6-ik tanári székére tett adakozások.

V-dik közlemény.

I. Tőkét.

a) készpénzben :

Id. Dániel Gábor főgondnok ur	=	200	frt	—	kr.			
Barabás József tanár gyűjtőivén	=	14	"	50	"			
N.-Kedében egyesektől gyűlt	=	2	"	50	"			
Bözöd-Kőrispatakban gyűlt	=	5	"	62	"			
Török Pál Csekefalván adott	=	5	"	—	"			
Bözödön Ádám Domokos gyűjtő-ivén	=	2	"	37	"			
Martonosban Gábor Albert	=	25	"	—	"			
H.-Almásán egyesektől gyűlt	=	13	"	35	"			
Dimény Sándor H.-Szt.-Pálon adott	=	10	"	—	"			
H.-Szt.-Pálon Egyed Ferencz lelkész gyűjtő ivén =	=	3	"	05	"			
Barabás Miklós mérnök ev. ref. adott	=	1	"	—	"			
Csekefalván Német M. gyűjtő-ivén	=	15	"	08	"			
Csókfalván Fekete J. lelkész gyűjtő-ivén	=	7	"	27	"			
Zsákodon Demeter L. lelkész gyűjtő-ivén	=	5	"	80	"			
Lokodban Máté Á. lelkész gyűjtő-ivén	=	7	"	01	"			
Összesen :					317	frt	55	kr.

b) Kötlelven.

Pálfi Sándor Martonosban 3 évre à 5 frt	=	15	frt	—	kr.
Gábor Albert lelkész Martonosban	=	10	"	—	"
Máté József Martonosban	=	8	"	—	"
Végh István N.-Enyed az 5 tánszékre	=	100	"	—	"

A BUDAPESTI UNITÁRIUS LELKÉSZI ÁLLÁSRA ÉS ÁLLANDÓ IMAHÁZRA tett egyes adományok.

(XLII. közlemény.)

Kozma Ferencz gyűjtése a 143. sz. gy. k.-én · Kozma Ferencz 1 frt
Kozma Ferenczné 1 frt, Kozma László 1 frt, Kozma Endre 1 frt, Ifj. Kozma
Ferencz 1 frt, Kozma Róza 1 frt, Karácson István 80 kr., N. N. 20 kr, Pfeiffer
János 1 frt, Major I. 10 kr, Gálfi F. 20 kr, Simó Zs. 20 kr, Major M. 10 kr,
Bartók Albert 20 kr, Benczédi S. 20 kr, Major A. 10 kr, Varga N. 20 kr, Fir-
tos M. 20 kr, Fodor Zs. 10 kr, Gyarmati S. 20 kr, Patakfalvi J. 20 kr, Sófalvi
Józsefné 10 kr, Fodor P. 20 kr, Fodor S. 20 kr, Koronka M. 10 kr, Bálint M.
20 kr, Bálint J. 20 kr, Patakfalvi M. 50 kr. Szálteleki Zs. 10 kr, Jánosi G.
20 kr, Bálint M. 20 kr, Horváth Miklós 10 kr, Andrási J. 20 kr, Márton J.